ՓՈՒՆՋ

ԹԻՒ 703 — ՇԱԲԱԹ — 1872 ՅՈՒՆՎԱՐ 1

1872

Հայուոյ ժա՛մն հնչեց։

Ժամանակը նո՛ր չրջան մը կսկսի։

Լրջամիտ և համարատես մարդիկ կանգ կառնուն այսօր և այն ինչ անցելոյն վրայ ամփոփելով իրենց ուշն, համարի կնստին՝ տեսնելու համար թէ անցելոյն մէջ ի՛նչ կեանք ունեցած են։ Ցղայն միայն և տղայամիտն այսօր նանրասլրութեամբ կվայտայ հաճոյ և խաբուսիկ առարկաները իւր աչաց առջեւ ունելով և ամենեւին անփոյթ գոլով ժամանակին անգիտ կորստեան վրայ։

Անցելոյն նշանաւոր անցից տեղեակ եղողները գիտեն թէ ո՛չք անկան և ո՛չք կանգնեցան. ո՛ր ազգերն բարձրացան և ո՛րոնք դահավիժեցան։

Ժա՛մ է առաւել դիտել թէ մեր ազգն ի՛նչպէս գնաց անցելոյն մէջ. ի՛նչ նկատկան և բարոյական առաւելութիւն ունեցաւ։ Ժամ է ուշի ուշով դիտել բաղդատել թէ Գաղղիա ինչո՞ւ ինկաւ, Գերմանիա ի՛նչ պատճառներով և ի՛նչ միջոցներով ամրացաւ. և թէ՝ մեր ազգին համար ի՛նչ դաս և խրատ կայ այս անկման ու ամրացման երկու իրարու հակառակ սխեզերահոչակ յեղափոխութեանց մէջ. —դաստիարակութիւն և միութի՛ւն եղան սկզբնապատճառ Գերմանիոյ ներկայ մեծապանծ վիճակին, և Գաղղիա անկաւ՝ վասն զի այս երկու էական տարերք սխալ եղածին չափ չկային իւր մէջ։ Երկար դիւցազութեանց և ապացոյցներու պէտք կա՞յ հաստատելու համար թէ մեր ազգային մարմինն ալ այս տարերքը չունի իւր մէջ, և այս պատճառաւ թշուառութեան անկրելի լուծը ծանրացած ժանգոտած է մեր վրայ։

Փունջի թերթերով այս ամենը օր ըստ օրէ ներկայացեալ լինելով, այսօր ալ ընդարձակ կրկնութիւններ ընել անպատշաճ կհամարիմք, և կխուսափիմ ժամանակին այս նոր չրջանին առթիւ մեր ունեցած պարտքը վճարել։

Բարեբաստիկ և յաջող օրեր կմաղթեմք Փունջին հռատտել ցիչանոզ բոլոր մեծարգոյ ազգայնոց, թէ՛ հեռաւորաց և թէ՛ մերձաւորաց համար։

Յառաջադիմութիւն և բարեկենդանութիւն կմաղթեմք ընդհանուր Ազգիս համար։

Ահա՛ Փունջն, այս անգամ ալ այս պարտքը թէեւ ի կարճոյ բայց յանկեղծ և ի բոլոր սրտէ կատարելէն յետոյ, կանցնի մատուցանել իւր սովորական թերթերն, վստահ լինելով թէ ինչպէս մինչեւ ցարդ նոյնպէս և այսուհետեւ անթառամ կմնայ ի չնորհս քաջալերութեան և ճեռնտուութեան ընթերցասէր Ազգայնոց։

ՍԶԳԱՅԻՆ

Ա֊հաւասիկ Պատրիարքարանի Դիւանապետ էֆէնտիին երկրորդ նամակը, զոր կհրատարակեմք՝ ի վերջոյ յաւելլով մեր դիտողութիւններն ալ։

. . . խմբագիր,

Կարդացի Ձեր այն դիտողութիւնները ալ, զորս մեր նախընթաց բողբոջին հրատարակման առթիւ գրած էիք լրագրոյդ 701 թուոյն մէջ։

Ծոհունակութիւն կյայտնեմք մեր բողբոջը հրապարակական խոստում համարելով Ձեր ուզած տեղեկութիւններն այսուհետեւ ձեռք բերելու համար։ Եթէ ատոնք այսչափ ծոհ եղած էք, ուրեմն ինչ հարկ հրապարակաւ մեզնէ պատասխան խնդրելու այնպիսի խնդրոց համար, որոնք կը կարծէք թէ ժողովրդեան վրայ մեծ ազդեցութիւն կը գործեն։ Ինչ փոյթ ժողովրդեան թէ մուգամաւի ատրքերն ով կը հատաքէ, և թէ անոնց վճարքը կանխիկ են թէ ապառիկ։ Միթէ նո՛ր կիմանաք որ այդ ատրքը Սահմանադրութենէն թէ առաջ և թէ ետքը մինչեւ ցայսօր Պատրիարքաց ձեռօք կը հատաքուէր, և հաչիւը կըտար ի առ որ անկ է. եթէ ըսել կուզէք որ ասի եղծած մ'է և դրամական այսպիսի եղծուած մը ժողովրդեան համար մեծ դայթակղութեան պատճառ մ'է, մի՛ այդչափ խռովիք։ Ազգային օրինաւոր վարչութիւն մը կայ արդէն որ այդպիսի եղծուածներ եթէ կան, զանոնք քննելու և դարմանելու պաշտօն ունի և գիտէ իւր պաշտօնը լաւ գործածել։

Եթէ դուք ներկայ վարչութեան վրայ գովեստ լսելէն չէք ախորժիր, և կուզէք որ անոր գործքերը գոլութեամբ չ'հռչակուին, Ձեր այդչափ դըժգոհութեան հակառակ ներեցէք ինձ ըսել որ ժողովուրդն առ հասարակ գոհ է և վստահ այն վարչութեան վրայ, որ իւր վերջնական հրաժեշտին հակառակ ազգային երեսփոխանութեան օրինաւոր ձայնիւը վերընտրուած և վերահաստատուած է արդէն իւր պաշտօնին մէջ, այնպէս որ ոմանց դժգոհութիւնը խիստ անչնչան բացառութիւն մը կը կազմէ հասարակաց օրինաւոր ձայնին առջեւ և որ և է բծախնդրութիւն կամ պարապաւ կասրող չէ Հասարակութեան ընդհանուր համպերումը դրդուեցնել։

Միթէ ժողովուրդը մուգաթայի տրոց կարծեցեալ եղծմանց վրայ կը դայթակղի, և չէ՞ դայթակղիր երբ առանց ըստուգելու Ձեր լրագրոյն մէջ կկընէք կը հրատարակէք թէ «բ. դուռը կիլիկիոյ նորընտիր կաթուղիկոսին հաստատութեան հրովարտակը կերկարաձգէ, պատճառելով թէ կիլիկիոյէն ի նպատա նեկոդոյոսի հաղարաւոր ստորագրութեամբ հանրագիր մ'էկած է և թէ զայն ի քննին պիտի առնու»։ Կը զարմանամ որ այսպիսի դայթակղեցուցիչ հրատարակութիւն մը նուաղ ուշադրութեան արժանի կը համարիք. քան մուգաթայի տրոց խնդիրը, առանց ղեալու թէ ո՛րչափ համեմատութիւն ունի մին քան միւսին հասարակութեան վրայ ընելիք ապատրութեան մասին։ Ձեր բարեմտութեան կը թողում խմաստասիրել թէ այսպիսի քմահն և անգոյ դէպքեր և լուրեր հրապարակելով ո՞րչափ կը չեզի լրագրոյդ խմբագրութիւնը՝ ազգապատիւ պատասխանատուութենէն, որ կը պահանջէ ընտրանօք հատաքել իւր տալիք ազդային լուրերը և հասարակութեան պարզամիտ մասը՝ ի զուր գայթակղեցնելէ զգուշանալ, որով միայն կրնայ հրապարակային թերթի մը պատկառելի ըլլալ և համակրութիւն ունենալ Ազգին առջեւ։

Երկու խօսք ալ ազդային պարտուց հանգանակութեան խնդրոյն վրայ։ Իրրեւ խմբագիր և իբրեւ ազդային երեսփոխան գիտէք արդէն թէ այս մեծ և փափուկ խնդրոյն գործադրութիւնը Ազգ. Ընդհ. ժողովն որոշելէ և Ս. Պատրիարք Հօր յանձնելէ ետեւ՝ վարչութեան կողմէ ժողովրդեան վստահութեանը արժանաւոր քանի մը անձերէ բաղկացեալ ցանձնաժողով մը դրուեցաւ որուն պաշտօնն է վաղուց հետէ դիզուած ազդային պարտքերը քննել և անոնց վճարումն ընելէ ետեւ՝ իւր գործողութեանց համարը տալ Ազգ. վարչութեան, որպէս զի պաշտօնապէս հրատարակուի և ժողովրդեան սրտերը լսպառ հանդարտին այս մասին։

Ցայս այսպէս դիտանալէդ ետեւ չեմ հասկնար ինչ կինչանակեն Ձեր դռռումներն և ժամանակէն առաջ նոյն գործին ելքին վրայ պաշտօնական հրատարակութիւն պահանջելնիդ։

Ինչու՞ չէք ուզեր սպասել որ յիշեալ ցանձնաժողովն իւր ձեռնարկած կարեւոր պաշտօնը լրացնելով իւր գործողութեանց տեղեկագիրը մատուցանէ, և անոր արդիւնքը Ազգ. վարչութեան կողմէ պաշտօնապէս հրատարակուի՝ ի ծանօթութիւն Ազգին։

Կը խնդրեմ որ սոյն երկրորդ բողբոջս ալ տեղ մը չնորհէք Ձեր առաջիկայ թերթին մէջ։

23 Դեկտ. 1871
Դիւանատուն Պատր. Հայոց
Կ. Պոլիս

Թովմաս Փափազեան
Դիւանապետ Պատրիարքարանի

1. — Դիւանապետ էֆէնտիին այս դըրոյն արժանիքը կշռել դիւրին է ուշադիր ընթերցողին։ Ս. Պատրիարք Հայրն արդէն հաւնզուելով վերջին օրերս թէ՝ Մուգաթայի հաւաքման գործը Տնտեսական խորհրդոյ կվերաբերի, և թէ ուրիշ միջոցաւ հաւաքելն եղծուած մ'է, յանձնեց Տնտեսական խորհրդոյն, ինչպէս անցեալ թուով ծանուցինք։ Այս մասին՝ Թովմաս էֆէնտիին պաշտպանու-

Ա. Ղազարեան

Ա. Ղազարեան

Ա. Ղազարեան

Ա. Ղազարեան

Ալագյազ գավառի տարեկան ծախք և մարմնի վրայ						213
Ծախսք ամեն տարվա համար						213
Ալաշկերտ գավառի ամեն տարվա ծախքը						212
Մ. Ալաշկերտ գավառի ամեն տարվա ծախքը						212
Մ. Ալաշկերտ գավառի ամեն տարվա ծախքը						219

Եթէ հաւատա ընծայենք գաղղիական օրագրայ, քիչ օրէն Ռուսիոյ և Գերմանիոյ մէջ պատերազմը պիտի սկըսի, և գաղղիացիք Գերմանիայէն կամ վրէժ առնելու պատեհ առիթ պիտի ունենան և կամ Գերմանիա զԳաղղիա այն աստէն չեզոքութեան մէջ պահելու նպատակաւ իր գրաւած գաղղիական երկիրները ետ պիտի դարձունէ։

Գաղղիացիք այս պատերազմին անհրաժեշտ կ'համարին, դիտողութիւն ընելով թէ՝ Ռուսիա հաշտ ու քաղցր աչօք չնայիր Գերմանիոյ վերջին տարօրինակ յաղթութեանց ու մեծամեծ փառայ վրայ, և թէ՝ միւս կողմանէ Գերմանիա կուզէ Ռուսիոյ ահադին զօրութեան դէմ եղնել, տկարացունել զանի և իր վիճակը ապահովել։

Գաղղիացիք այսպէս կը կարծեն, և կ'ախալաքին որ այս երկու զօրութիւններն իրարու զարնուին ու իրենց օգուտ մը եղնէ. բայց առ այժմ ընդունայն են իրենց յոյսերը։ Պիզմարք քալ կճանչէ գաղղիացիները. Ս. Յոհաննի անկմանէն յետոյ երբ Ժիւլ Ֆաւր հաշտութիւն կառաջարկեր և երբ գերմանական աւազանին այս առաջարկութեան միտեալ էր, Պիզմարգ վերգլխեան վիշապ անուանելով զԳաղղիա՝ խորհուրդ տուաւ չբաւականանալ Նաբոլէոնի անկմամբ և պատերազմին չարունակութիւնը պատհանկնելով և իր խորհուրդն ընդունել տալով զԳաղղիա առաւել ևս ճնշելոյ։ Ա՛յս դիտնալով, դժուարին է հաւատալ թէ Պիզմարգ այժմ Ռուսիոյ վրայ եղնելու դիտաւորութիւն ունենայ։ Նա առաւել Գաղղիային քան թէ Ռուսիային կվախնայ. Ռուսիոյ հետ բան չունի. Ռուսիոյ մէջ քանի մը հարիւր հազար գերմանացիք միայն կգտնուին. զանոնք Գերմանիոյ հետ միացունելու համար այնչափ փոյթ չունի, և Պիզմարգ կօրչագոխի հետ իրաւախոհ ըլլալու ճարտարամտութենէն զուրկ չէ։

Վիէննայի մէջ նոր լրագիր մը հրատարակիլ սկսեր է, Աւստրիոյ ժողովուրդը Գերմանիոյ գաղափարաց ձգելու նպատակաւ. և Պիզմարգ 200 հազար ֆրանգ տալով բաժնորդ գրուեր է այս լրագրոյն։

— Պերլինի մէջ այս օրերս ծպտի հիւանդութիւնը սաստկացած ըլլալով՝ օրը 160 էն աւելի անձինք զոհ կերթան։

— Գաղղիոյ կառավարութիւնը ստիպուած է փոխարինութիւն ընել այն օտար ընտանեաց, որոց գլխաւորք Փարիզի մէջ ներքին պատերազմին ատեն զոհ դացած են։ Պ. Թիէր ի սկզբան չէր ընդուներ այսպիսի փոխարինութիւն մը տալ, բայց քանի մը տէրութեանց միահամուռ և աղրու պահանջմունքն հարկադրեցին զինքը։

— Գաղղիոյ մէջ գահակորոյս Նաբոլէոնի բնակած պալատներուն կարասեաց և զարդուց աճուրդը սակաւին կչարունակէ։ փաթիլի լրագրաց նայելով՝ 370 հազար ֆրանգի դինի աճուրդի հանուեր է։

— Գաղղիոյ կառավարութիւնը օտար տէրութեանց զով 22 դեսպան ունի։ Ասոնց 14 ը փարիզ կգտնուին և մէկ քանին ալ ուրիշ տեղեր ճամբորդած են, որով Պ. Թիէր հարկադրեր է խոսիւ պատուէր ղրկել որ ամենքն ալ իրենց որոշեալ տեղերն երթան։

— կառավարութեանց արտաքին գործոց պաշտօնատանց կողմանէ ելած պաշտօնական դրութիւնք մինչեւ վերջին պատերազմը գաղղիարէն լեզուաւ կըլլային. և գաղղիական լեզուն իրրեւ պաշտօնական և կառավարական համարուած էր։ Վերջին պատերազմաւ Գաղղիոյ կառավարութիւնը իր նախնի համբաւն ու չուքը կորուսած ըլլալով՝ Գերմանիոյ կայսրութիւնը վերջնական կերպիւ որոշեր է որ այսուհետեւ գերմանական լեզուաւ գրուին օտար տէրութեանց ուղղուած պաշտօնական դրութիւնք։ Հետեւաբար՝ կկարծուի թէ ուրիչ կառավարութիւնք ալ պիտի սկսին այսուհետեւ իրենց լեզուն գործածել պաշտօնական դրութեանց համար, ինչպէս վայել է։

— Ադրէն ծանուցած ենք Պրազիլիոյ և Գերմանիոյ կայսրութեանց մէջ վէճ մը ծագած, և Գերմանական նաւատորմիղ մը Պրազիլիոյ վրայ ղրկուած ըլլալը։ կհաւատան թէ այս վերջինը ծովային զօրութեան կոզմանէ յառաջ գացած ըլլալով, և Ամերիկայի Հասարակապետութեան կոզմանէ ալ օգնութիւն գտնելու յոյս ունենալով՝ Գերմանիային չվախնար, և եթէ պատերազմ հրատարակուի՝ շատ հաւանական է որ Գերմանիա միասով դառնայ և նոր ըրած յաղթութեանց փառքը նսեմացունէ։

— Այս օրերս Լոնտոնի մէջ կատուներու համար արուեստահանդէս մը բացուած ըլլալով՝ հետեւեալ հետաքրքրական տեղեկութիւնները կըտրուին։

Կատուներուն մէջ մեզի անծանօթ այլ եւայլ տեսակ գեղեցիկ կատուներ կգտնուին. սառնք զարդարուն վանդակներու մէջ, ծանր կերպասներէ չինուած բազմոցներու վրայ հանդչած են. ճխտերնին զանազան գոյներով ժապաւէններ, և ականջնին ադամանդազարդ օղեր զրուած են, և գիրենք զարմանօք դիտողներուն երեսն ի վեր կը մնան։ Ասոնք այնչափ հարուստ վիճակի մէջ կ'գտնուին, որ իրենց սիրելի միներն ալ չեն կրնար գիրենք տեղերնուն անդամ չարաժել։ Ասոնց մէջ գտնուող կարմիր կատու մը 40 անգղիական լիրայի ծախուեր է. և ուրիշ քանի մը կատուներու համար աւելի գին կուզուի եղեր. վերջապէս 344 կատու կայ, Չինաստանէն՝ Հնդկաստանէն՝ Աւսթրալիայէն և վանէն բերուած. և մեր սոներուն կախարիշները բանալով մեզ հրաշէկ կորդներ յարիշտակողներ ալ կգտնուին եղեր։

— Ամերիկայի մէջ պատուաւոր քահանայ մը կգտնուի, որ իւր պսակած անձերէն ըստ սովորութեան պսակդրամ չառնէր, այլ՝ փեսային ու հարսը կչուելով, փեսային քանի լիւղը որ կայ՝ ամեն լիւրային համար 20 փարայ, իսկ հարսին ծանրութեան ամեն մէկ լիւրային համար 10 ական փարայ կառնուր եղեր։

Այս քահանայն մօտերս պսակի խրախուրդ մը կատարելով, հարսն ու փեսան խանդարի զարկեր, և փեսային համար 24, և հարսին համար 9 րիալ տաեր է։

ԱԶԴ

ՅԱՕՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՈՍԿԱՆԵԱՆ ՕՐԻՈՐԴԱՑ Վ.ԱՐԺԱՐԱՆԻ

Այս վարժարանին մէջ աւանդուելիքներն հետեւեալներն են, Հայերէն, Տաճկերէն, Յունարէն, Գաղիարէն, Անգղիարէն, Աշխարհագրութիւն, Թուաբանութիւն, աղջայ պատմութիւն, բնական դիտութիւն, պար, բիւանս, երաժշտական վարժութիւն. թէ օսմանցի և թէ եւրոպական ներդաշնակ եղանակներ, ու ընտիր օրերայներու վարժութիւններ։ Ջեռագործք, կար, ու ձև ամեն տեսակ ճիւղերով, գանազան տեսակ ձագկաչինութիւն։ Եւ լզգական սեռին գլխաւոր ուսմունքն եղող տնտեսագիտութիւն։ Սրբազան Հայրիկն կրօնագիտութեան համար հմուտ քահանայ մը պիտի խնդրենք 'ի հարկին։ Իրաքանչիւր գաւառաւ նշանաւոր պարկեշտ և կարող անձինք պիտի ըլլան։

Գիշերօթիկ օրիորդաց հանդերձներն համանման և պարզ պիտի ըլլան։ Եւ մեր սրբազան պարտաւորութեանը համաձայն աշակերտուհեաց բարքին ու վարուցը համար լաւ հսկողութիւն պիտի ընենք։ Գիշերօթիկները առաւօտուն Թէյ՝ ու պանիր հաց նախաճաշիկ պիտի ընեն, կէս օրին մէկ տեսակ մսեղէն կերակուր ու պտուղ պիտի ճաշեն, երեկոյին երկու տեսակ՝ մին մսեղէն՝ և միւսը բանջարեղէն կերակուր, և մէկ տեսակ պտուղ։ Ասոնց առողջութեան համար մայրական խնամք հսկողութիւն պիտի ընեմ։ Գիշերօթիկներուն տարեկան վարձքը պիտի ըլլայ տարին 36 ոսկի օսմանեան, վեց ամսականը կանխիկ վճարելով։ Միայն ցերեկուան համար ալ աշակերտուհիք պիտի ընդունուին ամիս առ ամիս կէս օսմանեան ոսկի կանխիկ վճարելով։

Աւելի մանրամասն տեղեկութիւն ուզողները կրնան առ մեզ դիմել։ Տարին մէկ անգամ քննութեան հանդէս պիտի ունենանք։ Աճապարիկ վարժարանիս նկատմամբ որ և է տեղեկութիւն պարունակող յայտարարութեամբ կը ծանուցանեմք առ յարդի հատարակութիւնն որ իրենց զաւակունքը մեր խնամոցը՝ և մեր հովանաւորութեան տակ կրթութեան յանձնել, կրտրեհանին՝ վազ ընդ վոյթ մեզ նամակաւ իմաց տան, նոցա անուանքը վարժարանիս տօմարին մէջ անցնելու։ Լի եմք աներկիւղ յուսով որ պիտի գոհացնեմք գլյարդոց հատարակութիւնն։ Անձնուէր պարտականութեամբ նոր տարւոյս սկիզբէն, վարժարանիս գէմը ձեռք պիտի առնեմք, և պատահական հողմերու և փոթորիկներու դէմ մաքառելով պիտի ջանանք զայն ուղիղ նաւահանգիստն ուղղելու։

Կարգադրութիւնք մինչև յառաջիկայ տարեգլուխ պիտի աւարտին, և դասերը Ծնունդեան տօնէն զկնի պիտի սկսուին անմիջապէս։

Վարժարանիս բնակութեան տեղին է Կ. Պոլսոյ Գումգափուի Նշանձի փողոց թիւ 82։

1971 Դեկտ. 22 Անկախ Տնօրէն
Ոսկանեան Օր. վարժարանի
ՍԻՆԵՄ ՈՍԿԱՆՆԵԱՆ

ՊԱՏՄԱՆՔ ՓՈՒՆՋԻ

1. -Միայն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի։

2. -Տարեկան բաժանորդագինն է միայն երկու ոսկի ձգձիմ կանխիկ վճարելի թէ մայրաքաղաքիս և իր արուարձանաց և թէ դաւառաց համար։

3. -Տեղական ու դաւառական թղթատարութեան ծախքը լմբագրութիւնը պիտի վճարէ։

4. -Չափը 40 փարայ է, և կգտնուի ամեն Հայ դրավաճառաց խանութներէն և ձեռքէ ծախողներու քով։

5. -Ծանուցման տողը 40 փարայ է մէկ անգամի համար։ Աւելի աժան կըլլայ աւելի անդամներու համար։

6. -Խմբագրութեան վերաբերեալ որ և է գիր ուղղելի առ Տնօրէն-Տէր Է. Ս. Աւետեան, կ. Պոլիս Քիւրքճի խան վերի յարկ թիւ 26։

ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՏԻՐ
Է. Ս. ԱԼԱՖԱՖԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՍԷՓ ԳԱՎԱՖԵԱՆ
Կ. ՊՕԼԻՍ ՔԻՒՐՔՃԻ ԽԱՆ ՎԱՐԻ ՅԱՐԿ ԹԻՒ 26